

Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского
Серия "Филология. Социальные коммуникации". Том 24 (63). 2011 г. №4. Часть 1. С.377-382.

УДК 007: 304: 070.11(477.52): 502/504

ПОРУШЕННЯ ПРОБЛЕМ ЕКОЛОГІЇ НА СТОРІНКАХ ГАЗЕТИ «СУМИ І СУМЧАНИ»

Сушкова О.М., Садовнікова О.П.

Сумський державний університет, м. Суми, Україна

Здійснено спробу виявити найбільш значущі питання екологічної ситуації, з'ясувати їхнє місце і роль у регіональних ЗМІ.

Ключові слова: *екологія, навколишнє середовище, екологічна проблема, екологічна журналістика.*

Екологія сьогодення – питання, яке потребує не лише методологічного вивчення, а й філософсько-світоглядного та етичного осмислення. Від того, як сучасне людство поставиться до цієї проблеми, залежить його майбутнє. В умовах глобальної екологічної кризи основний екологічний імператив формується, концентрується і фокусується навколо людини. Численні катаклізми змушують шукати шляхи удосконалення взаємодії в системі «людина – навколишнє середовище». Проте, щоб почати зміни, необхідно окреслити найважливіші складові загальної екологічної ситуації. Цим займаються передусім екологи, фахівці інших галузей знань, і, зокрема, журналісти. Роль останніх полягає у популяризації цього питання та поінформуванні широкого загалу і, що не менш важливо, у формуванні таким чином екологічної культури громадян.

Завдання сучасних засобів масової комунікації полягає у виробленні структури світоглядних орієнтирів сприйняття навколишнього середовища. А це у свою чергу вимагає вдосконалення діяльності мас-медіа, зокрема методів відображення екологічної інформації. Зазначимо, що екологічна журналістика почала вирізнятися із загальної лише недавно, але вже стала рушійною силою формування громадської думки.

У зв'язку із тим, що роль засобів масової інформації в умовах глобальної екологічної кризи набуває особливого значення, *актуальною* видається тема нашої розвідки.

Мета нашої роботи передбачала з'ясувати, які екологічні проблеми порушуються на сторінках газети «Суми і сумчани», визначити, удосконалення яких саме чинників уможливить підвищення загального рівня якості та ефективності цього напряму діяльності українських друкованих засобів масової інформації, зокрема регіональної преси. *Об'єкт дослідження* – екологічна тематика в ЗМІ, *предмет дослідження* – матеріали екологічного змісту в газеті «Суми і сумчани».

З метою отримання наукових результатів, виявлення загальних та специфічних рис оприлюдненої екологічної проблематики застосовано загальнонаукові *методи* аналізу: тематико-типологічний, порівняльний, робота з офіційними джерелами.

Проблемою становлення та розвитку екологічної журналістики займалися дослідники: О. Берлова, О. Беляков, А. Гетьман, Т. Гусєва, С. Дайман, І. Дмитренко, В. Колеснікова, І. Кирильчук, А. Кочинєва, А. Москаленко, Д. Олтаржевський, Т. Ровенська та інші.

В Україні триває становлення молодого напрямку в роботі засобів масової комунікації – екологічної журналістики. Органічне поєднання збереження навколишнього середовища та відродження України є однією з важливих складових діяльності українських ЗМК. Змістовий аналіз публікацій зазначеної тематики засвідчує, що журналісти, висвітлюючи екологічні питання в Україні, не стільки описують красу природи, скільки повідомляють про її кризовий стан. Розв'язання проблем, що викликали екологічну катастрофу, є важливим завданням, проте працівники ЗМІ виконували його не завжди вдало. На думку О. Белякова, «...питання стану довкілля турбують громадян, оскільки безперечною є залежність громадян від стану навколишнього середовища. Разом з тим провладні видання намагаються уникати глибокого аналізу ситуації, висвітлюючи лише позитивний бік роботи природоохоронних служб» [1, с. 15].

Максимальну кількість відомостей про стан навколишнього середовища людина отримує саме завдяки ЗМІ. Перед журналістом постає надскладна задача: подати важливу інформацію об'єктивно, не перекручуючи та не викривляючи фактів. Останнім часом незадовільний стан природи дає про себе знати. Приклади цього: землетрус, виверження вулкану та небезпека техногенної катастрофи в Японії, надзвичайно висока сейсмічна активність у багатьох частинах планети, значної сили тайфуни в Америці тощо. Ці та безліч локальних факторів змушують людину все частіше замислюватися над власними вчинками та ставленням до того, яким саме чином можна змінити ситуацію. Саме тому на перше місце виходить роль ЗМІ.

У цілому мас-медіа не залишаються байдужими до екологічних проблем, – як зауважують Г. Вичуб та Т. Фролова. – Більше того, традиційні друковані видання, освоюючи мережеву нішу, приділяють екологічній проблематиці значну увагу. З'явилася можливість інтерактивної взаємодії між комунікатором і адресатом: електронна пошта, інтерактивні прес-конференції та багато іншого [3]. Якщо розглядати екологічну проблематику з кількісної точки зору, то можна з упевненістю стверджувати, що в більшості друкованих та електронних ЗМІ вона присутня. На жаль, «загальні» ЗМІ обмежуються лише констатацією існування названої проблеми, не намагаючись аналізувати її причин, не шукають шляхів її розв'язання. Особливо це стосується тих матеріалів, коли журналісти ставлять за мету пошук і поширення сенсації. Непрофесійна робота з фактами, зайве прагнення до сенсаційності в подачі матеріалу можуть не тільки заплутати читача, викликати паніку, але й дати привід чиновникам, відповідальним за вирішення екологічних проблем, зайвий раз підкреслити некомпетентність журналістів і громадськості та ігнорувати думку громадян у прийнятті екологічно важливих рішень. З іншого боку, грамотне й коректне висвітлення існуючих проблем може вплинути на їх позитивне

розв'язання. Журналістиці цілком під силу реально впливати на вирішення важливих екологічних питань шляхом збурення громадськості до активних дій. Відтак, постає питання про визначення функцій екологічної журналістики. На нашу думку, досить повною є система функцій, запропонована Г. Вичубом та Т. Фроловою:

- інформаційна – представлення аудиторії об'єктивних даних про реальний стан речей у сфері екології як у планетарному, так і в регіональному масштабі;
- просвітницька – доведення до відома аудиторії наукових уявлень про функціонування природного середовища та людського суспільства під кутом зору їх оптимальної взаємодії, тобто формування екологічної свідомості;
- виховна – формування в аудиторії морального, гуманного ставлення до природи, вміння отримувати естетичну насолоду від сприйняття краси оточуючого світу;
- організаторська – вплив на поведінку людини, консолідація їх зусиль при вирішенні тієї чи іншої екологічної проблеми;
- контролююча – контроль за діяльністю владних структур, прагнення добитися від них реалізації прийнятих рішень та ухвалення нових, тих, що сприятимуть покращенню стану навколишнього середовища та його безпеки для людини;
- рекреативна (відновлювальна) – надання аудиторії можливості відпочити, поновити сили. Фотоетюди, цікаві історії, незвичайні явища природи, народні прикмети – такі публікації сприяють досягненню цієї мети.

Отже, реалізація цих функцій на сторінках друкованої преси покликана сформувати у читача почуття відповідальності за стан довкілля, за власне здоров'я та здоров'я дітей, їх добробут. На журналіста покладена відповідальність за те, аби якнайточніше відтворити у свідомості читача загальну природну картину, навчити його активно реагувати на поточні проблеми та залучати до дій якомога більше однодумців. У той же час екопублікації мають бути спрямовані й на провладні структури, які, в першу чергу, мають перейматися цим питанням, докласти зусиль до розв'язання нагальних проблем та прогнозувати дії не лише у разі ситуації, що склалася, а й для передбачення виникнення кризових обставин. Це є головною метою екологічного журналіста.

Медійник, який працює з екологічною інформацією, також повинен досконало вивчити законодавчий аспект цієї сфери. Екологічне право закріплене численними законами та угодами на міжнародному рівні, а також на рівні окремих держав. Термін «екологічні права» вперше в Україні на законодавчому рівні був закріплений у Законі України від 25 червня 1991 року «Про охорону навколишнього природного середовища». Право громадян на сприятливе навколишнє середовище проголошено в Декларації про державний суверенітет України. У подальшому вони були зафіксовані і в Конституції України (ст. 50): «Кожен має право на безпечне життя і здоров'я, довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на їх поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена». Сутність екологічних прав громадян

полягає в юридичній можливості задоволення потреб громадян у галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього середовища й екологічної безпеки. Ці права характеризуються властивими їм особливостями: вони являють собою комплексну правову категорію; формування системи цих прав перебуває у стані становлення та розвитку, причому її підґрунтя – це корінні, загальнолюдські і природні права людини. Обумовленість екологічних прав, які належать до конституційних прав людини, визначається їх соціальною цінністю. Відмова у наданні екологічної інформації, фальсифікація чи кривотлумачення даних про стан навколишнього середовища, якість продуктів харчування, захворюваність населення, джерела забруднення є порушенням екологічних прав людини.

Екологічна ситуація міста Суми знайшла своє відображення на сторінках щотижневої газети сумської міської ради «Суми і сумчани». Видання насамперед має створювати позитивний імідж влади, висвітлювати всі сторони її діяльності. Тому публікації екологічного характеру, які час від часу з'являються на шпальтах газети, – здебільшого звіти про проведені сесії, конференції, круглі столи, брифінги. «Суми і сумчани» – єдиний місцевий ЗМІ, який видає бюлетень «Екологічний орієнтир», де друкуються матеріали екологічного змісту у різних жанрових викладах: замітка, інтерв'ю, стаття тощо.

Державне управління охорони навколишнього природного середовища зазначає, що хоча за більшістю екологічних показників Сумщина належить до екологічно стабільних областей, існує низка проблем, які потребують негайного розв'язання. Серед найважливіших виділяють такі:

– забруднення водних об'єктів стічними водами: «Швидка допомога прямує до Псла» (2 квітня. – № 14 (595)). Тут ідеться про дії влади щодо порятунку річки Псел від замулення: «У відповідь на схвильовані запити громадян до влади вжити активних дій, аби врятувати річку від загибелі, розпорядженням міського голови була створена тимчасова група з питань обмеження екологічного стану Псла у районі Луки».

– проблема з відходами, які накопичуються на територіях підприємств, у відвалах, різного роду звалищах: «Рекультивуацію «старого» полігону розпочнуть після прийняття бюджету», «Чи буде збережено зелене намисто Сум?» (19 лютого. – № 8 (589)), «Суми – зелене місто?» (26 лютого. – № 9 (590)), «Вчимося прибирати», «Тільки спільними зусиллями» (19 березня. – № 12 (593)), «Працюй так, як я!» (23 квітня. – № 17 (598)), «За що штрафують біля Чешки?», «Принципи стратегії чистоти» (30 квітня. – № 18 (599)), «Літо минулося, сміття залишилося» (17 вересня. – № 38 (619)), «Сміттеві пристрасті сміттевих полігонів» (15 жовтня. – № 42 (623)) та ін. Всі публікації у позитивному аспекті висвітлюють діяльність місцевої влади, ретельно описується кожен захід, присвячений цій проблемі. На сторінках названого ЗМІ цій темі присвячена значна кількість матеріалів, тоді як інші екологічні питання не висвітлюються взагалі або їм присвячуються поодинокі публікації у жанрі замітки, звіту, які не здатні задовольнити читацький інтерес.

Щодо наступних пунктів: повільне винесення меж об'єктів та територій природно-заповідного фонду в натуру через відсутність фінансування; відсутність затвердженої методики формування національної екологічної мережі, зокрема,

порядку включення територій до списків територій та об'єктів екомережі [2] – нами не було виявлено жодного матеріалу.

У проаналізованому виданні спостерігаємо матеріали, які висвітлюють проблеми впливу електромагнітних хвиль на людину: «Пам'ять про смертоносні рентгени» (16 квітня. – № 16 (597) – довідкова інформація про історію створення та роботу музею Чорнобиля на базі Сумської спеціалізованої школи I-III ступенів № 3 ім. генерала-лейтенанта А. Морозова. Подібні матеріали – рідкість на сторінках сучасних ЗМІ. «Електромагнітні хвилі та людина» (21 травня. – № 21 (602) – суто інформаційний матеріал, автор якого М. М. Торгачов, завідуючий відділенням гігієни праці Сумської міської санепідемстанції, не порушує жодної екологічної проблеми, лише інформує населення з просвітницькою метою. «Правила безпечного користування мобільною» (3 вересня. – № 36 (617) передає поради фізиків і медиків щодо користування приладом, який для людини сьогодні є незамінним помічником.

На сторінках аналізованого видання висвітлюється також питання загальної екології та самопочуття людини: «Тема 2010 року: «Урбанізація і здоров'я» (2 квітня. – № 14 (595). У публікації розглядаються найтипівіші проблеми, що виникають при урбанізації міст (клімат, сонячна радіація, будівництво багатоповерхівок, малорухливість місцевих жителів, шум, забруднення повітря промисловими відходами тощо). Жодна з цих проблем не розглянута детально, тож не зрозуміло, на основі яких даних автор робить такі висновки: «Загальний стан навколишнього середовища в місті Суми показує, що, з одного боку, екологічна ситуація в місті загалом задовільна, екологічні показники міста кращі, ніж у більшості інших регіонів країни...». У наступному абзаці ця думка спростовується: «З іншого боку, в місті Суми практично немає природних компонентів екосистеми, які б не зазнавали постійного негативного антропогенного впливу...». У публікації порушено логічний ряд аргументів, тому він не задовольняє читацьких інтересів реципієнта, а ще більше заплутує його щодо цієї проблеми.

Висновки. Отже, тема екології певним чином висвітлюється у районних газетах. Однак це здебільшого однотипні публікації, які лише повідомляють про проблему, не пропонуючи шляхів її розв'язання. У них здебільшого йдеться про проблеми місцевого значення, зокрема сміття, а деякі важливі екологічні питання не висвітлюються цим засобом масової комунікації взагалі. Відбувається завалювання більш важливих питань (жодним словом не згадується забруднення повітря, річок заводами, які працюють на території міста, інновації та їх вплив на навколишнє середовище).

Список літератури

1. Беляков О. Роль А.З. Москаленка в становленні екологічної журналістики та її перспективні напрями / О. Беляков // Наукові читання Інституту журналістики / [випуск другий]; за ред. проф. В. Різуна. – К., 2005.
2. Державне управління охорони навколишнього природного середовища у Сумській області [Електронний ресурс] // Eco.sumy.ua. – 2011. – Режим доступу: <http://www.eco.sumy.ua/ecoproblems.html>.
3. Проблематика периодической печати: [учеб. пособие] / под ред. Г. С. Вычуба и Т. И. Фроловой. – М.: ИМПЭ им. А. С. Грибоедова, 2008. – 112 с.

Сушкова Е.Н., Садовникова О.П. **Проблемы экологии на страницах газеты «Суми і сумчани»** // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – 2011. – Т.24 (63). – №4. Часть I. – С.377-382.

Выявлены наиболее значимые вопросы экоситуации, определены их место и роль в региональных СМИ.

Ключевые слова: экология, окружающая среда, экологическая проблема, экологическая журналистика.

*Sushkova O.M., Sadovnikova O.P. **The problem of ecology on pages of newspaper «Sumy and sumchany»** // Uchenye zapiski Tavricheskogo Natsionalnogo Universiteta im. V.I. Vernadskogo. Series «Filology. Social communicatios». – 2011. – V.24 (63). – №4. Part I. – P.377-382.*

The article deals with essential problems of ecological situation in local mass-media. It focuses on their place and role on pages of the newspaper.

Key words: ecology, environment, ecology problem, ecological journalism.

Поступила до редакції 29.06.2011 р.